

Success-fulde lærere er venlige og tager styringen

Lærere, som tager styringen i klassen og skaber god kontakt til eleverne, har stor chance for at motivere elever til at lære meget. Det er dog langt fra let, og slår læreren ikke den rette tone an i løbet af de første ti minutter, han overhovedet er sammen med klassen, kan det være for sent, viser forskning fra den hollandske professor **Theo Wubbels**, som gennem en årrække har studeret klasseledelse og de interpersonelle relationer mellem lærere og elever.

ILLUSTRATION: MÅJBRIIT LINNBJERG

Af **Mikkel Kamp**

Nogle lærere har altid et godt forhold til deres klasser. De er venlige og har det sjovt med eleverne, men eleverne lærer ikke så meget. Andre lærere er mere strikse. Deres elever lærer

meget, men er ikke særlig motiverede eller glade for faget. Sådan lyder to yderpoler, når man skal beskrive læreres forhold til deres klasser. Den gode nyhed er, at man ikke behøver vælge mellem at være en klon af lektor Blomme eller en frihedselskende hippie, der lader eleverne klare sig selv.

Det bedste resultat opnår lærere, der formår at forene en høj grad af styring med en høj grad af kontakt og tillid til eleverne. Lykkes det, er både elevernes læring og motivation i top. Nøglen til succes ligger i lærerens relation til den enkelte klasse, viser forskning, som den hollandske professor i uddannelse og pædagogik Theo Wubbels står i spidsen for.

”Hvis en lærer er retningsgivende, og er både korrigerende, hjælpsom og forstående, lærer eleverne mere. Omvendt har det negativ effekt på indlæringen, hvis læreren er usikker, utilfreds, og giver eleverne meget frihed,” forklarer professoren fra universitetet i Utrecht.

Theo Wubbels har sammen med både hollandske kolleger og eksperter fra andre lande i mere end 25 år forsket i interpersonelle relationer i ungdomsuddannelser, blandt andet med det formål at få viden om, hvordan man skaber det bedste læringsmiljø. Selv om forskningen og tilgangen har sit udgangspunkt i Holland, har den også bredt sig til lande som USA, Sydkorea, Singapore og Canada.

Otte typer

De hollandske forskere har på baggrund af deres forskning defineret otte typer læreradfærd og undersøgt, hvilken effekt de har på elevernes læring og motivation. Her tegner sig et klart billede. Tre af typerne virker positivt på både motivation og læringsudbytte, tre virker direkte negativt på begge dele, mens de sidste to kun virker positivt på et af parametrene.

De tre bedste typer læreradfærd er,

- **At være retningsgivende:** Læreren er opmærksom på, hvad der foregår i klassen, leder og organiserer.
- **At være hjælpsom:** Læreren er venlig, viser interesse og indgyder eleverne selvtillid og tillid.
- **At være forstående:** Læreren lytter interesseret, er empatisk, åben og tålmodig.

De tre typer læreradfærd, der virker negativt på både læring og motivation er, når læreren er:

- **Usikker:** Læreren holder lav profil, undskylder, venter for at se, hvilken vej vinden blæser.
- **Utilfreds:** Læreren venter på, at eleverne er stille, viser sin utilfredshed, ser trist ud og kritiserer.
- **Skælder ud:** Læreren bliver sur, viser irritation, giver forbud og straffer.

Effekten af de to sidste af de otte typer læreradfærd er mindre entydig. Læreren, der tilpasser sig og lader eleverne arbejde selvstændigt, formår at motivere eleverne, men de lærer ikke så meget. Lige omvendt forholder det sig med den korrigerende lærer, der holder eleverne i kort snor, kontrollerer og dømmer dem. Den lærer opnår faktisk, at eleverne lærer forholdsvis meget, men deres motivation er i bund.

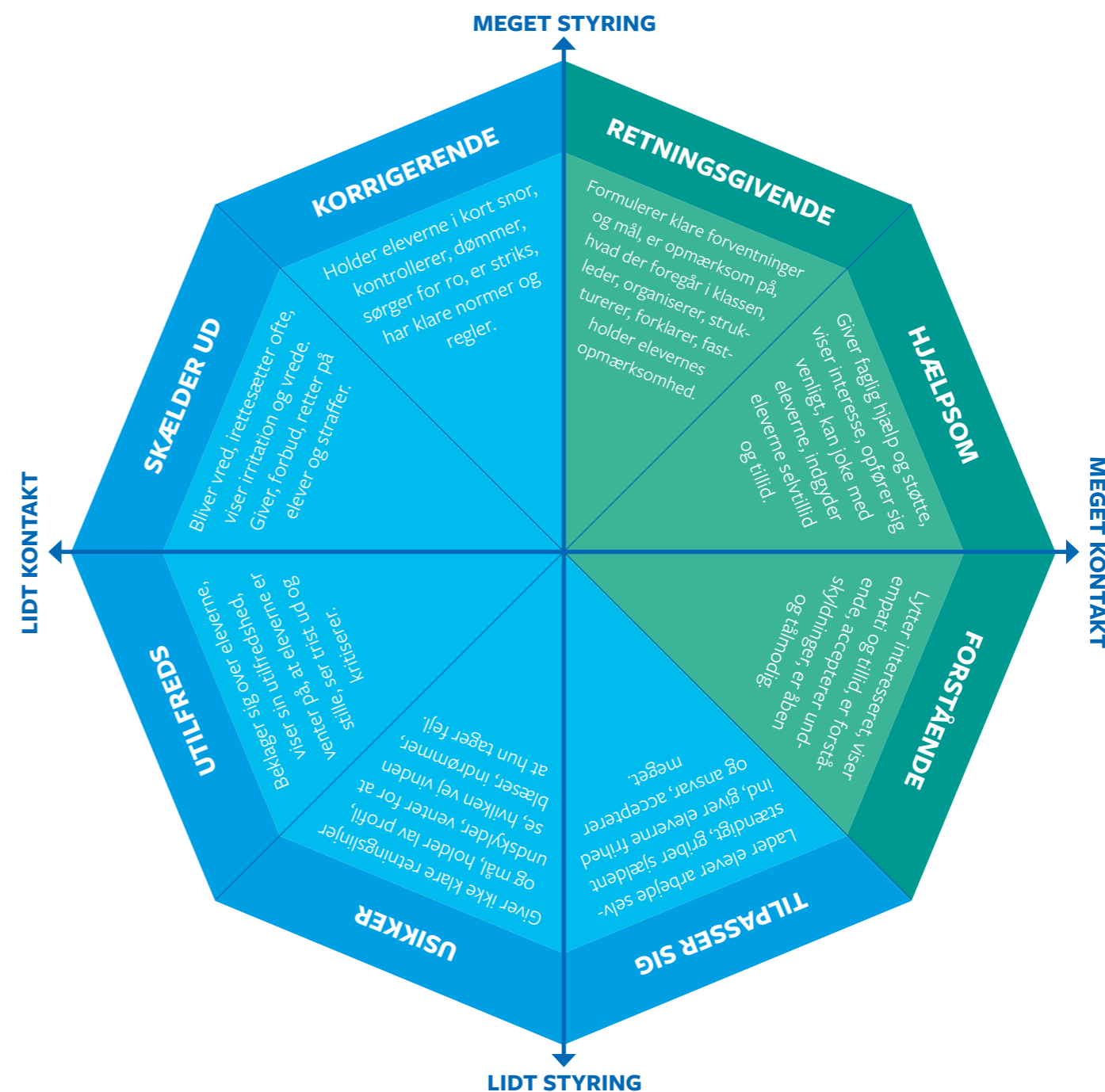
Dermed giver forskningen nogle forholdsvis klare retningslinjer.

”Vi ved, at både i forhold til motivation og elevernes læringsudbytte er tre profiler positive, og tre er negative. Man kan kun diskutere den korrigerende lærer og læreren, der tilpasser sig og giver eleverne frihed. Jo strengere og jo mindre tolerant læreren er, desto mindre motiverede bliver eleverne. Hvis du giver elever mere ansvar og frihed, så lærer de mindre, men de bliver mere motiverede. I forhold til de to typer kan du diskutere, hvad du vil have, men i forhold til de andre seks er det åbenlyst, hvad du skal gøre som lærer,” siger Theo Wubbels.

God start er afgørende

Den hollandske professor forsker i klasseledelse, og hans tilgang adskiller sig fra den amerikanske classroom management ved at lægge vægt på det interpersonelle. Han undersøger, hvad det betyder for >

MODEL FOR INTERPERSONEL LÆRERADFÆRD

Theo Wubbels har sammen med en række kolleger udviklet et spørgeskema til at måle den interpersonelle læreradfærd. På engelsk hedder spørgeskemaet QTI (Questionnaire on Teacher Interaction), og på baggrund af svarene kan lærerens interpersonelle adfærd placeres i skemaet her over. Denne danske gengivelse er lavet i samarbejde mellem Gymnasieforskning.dk, Dorte Ågård og Mette Boie.

” Hvis der var simple tricks, der bare virkede for alle, ville al undervisning være fantastisk. Men det er overhovedet ikke let.”

Theo Wubbels

læringen og motivationen, når en lærer for eksempel er venlig og forstående, mens den amerikanske tilgang i højere grad handler om disciplin og om at styre eleverne i en klasse. Selv om forskningen giver et klart billede af, hvilke relationer der fremmer både læring og motivation, er det langt fra let for lærere at opnå den relation.

”Hvis der var simple tricks, der bare virkede for alle, ville al undervisning være fantastisk. Men det er overhovedet ikke let,” siger Theo Wubbels.

Hans forskning viser dog tydeligt, hvornår læreren skal præstere sit absolut ypperste. Det er i de første ti minutter, læreren overhovedet er sammen med klassen.

” Nye undervisere oplever, at det er svært at være venlig og samtidig styre. De tror, at hvis de skal have styr på klassen, er de nødt til at være ubehagelige og uvenlige.”

Theo Wubbels

”Efter de første ti minutter er det meget svært at ændre forholdet til klassen. For 20 år siden troede jeg, det var anderledes – at man sagtens kunne ændre det efter første eller anden lektion - men det ser ud til at være særdeles vanskeligt. Så det er meget vigtigt, at du i løbet af de første ti minutter viser eleverne, at du er venlig, interesseret i dem, og at du også er villig til og i stand til at styre,” siger professoren.

Det har nogle lærere svært ved, fordi de føler, at der er et modsætningsforhold mellem at styre og være venlig.

”Mange rutinerede lærere kan klare den balancegang forholdsvis let, mens nye undervisere oplever, at det er svært at være venlig og samtidig styre. De tror, at hvis de skal have styr på klassen, er de nødt til at være ubehagelige og uvenlige,” siger Theo Wubbels.

Han anbefaler derfor, at lærere, inden de går ind til en ny klasse, overvejer nøje, hvilken type lærer de vil være, og så skal de være ekstremt velforberedte.

”De skal måske øve den første time 20 gange. Det kan foregå som ‘microteaching’, hvor man gennemfører undervisning og ser det på video, eller man kan lave rollespil, hvor kolleger agerer elever og giver feedback. Det er mere effektivt end at gennemtænke sin undervisning igen og igen, fordi det i høj grad handler om praktiske færdigheder. Det handler om måden, du taler på, hvor du vælger at stille dig i klasseværelset og den slags,” siger Theo Wubbels og fortæller, at lærerne på nogle skoler i Holland giver hånd til alle elever i en ny klasse.

”Det hjælper i forhold til at få en god relation til eleverne, men det betyder ikke, at alle skal gøre det på den måde. Man har også en personlig stil, og det gør det svært at give små simple tricks.”

Læreren skal finde sin stil

Hvordan læreren finder sin egen stil, er der ikke entydige svar på. Men der er ikke frit valg på alle hylde, understreger Theo Wubbels.

”Hvis din stil er at skabe uorden og en aggressiv stemning i klasserummet, så har du ingen fremtid i skolen. Der er grænser for, hvad der er acceptabelt. Vi ved også, at nogle pædagogiske tilgange er bedre end andre, så det skal du også tilpasse dig, men der

er frihed i forhold til, hvor styrende du er, hvor venlig du er, og hvor forstående du er som lærer.”

Et skridt i retning mod at finde sin profil kan ifølge Theo Wubbels være at filme sin undervisning i både de klasser, man har en god relation til, og i klasser hvor det fungerer mindre godt.

”I klassen, hvor det fungerer bedst, er lærerne sandsynligvis tættest på, hvad der passer deres personlighed og stil. I de klasser, hvor forholdet er dårligst, har de på en eller anden måde flyttet sig væk fra den stil. Så skal man forsøge at lære af, hvordan man opfører sig i den gode klasse,” fortæller professoren og understreger, at han generelt er tilbageholdende med at give tips og tricks, som alle i princippet skulle kunne bruge. Det kan nemlig let gå galt.

”En lærer havde ikke nok styr på sin klasse. Igen og igen måtte han bede eleverne om at høre efter og være opmærksomme, lade være med at bruge telefonen osv. En leder rådede læreren til at være mere overbærende over for eleverne. Det er på sin vis et godt råd, og læreren tog det til sig og blev mere overbærende. Eleverne tog en ghattoblast med ind til timen, og han sagde ikke noget til det, fordi han havde fået at vide, at han skulle være mere overbærende. Det var en katastrofe. Det er et eksempel på, hvor vigtigt det er at være meget konkret, når man giver et råd til en lærer. Man skal forklare, hvad man mener med at være mere overbærende og rådgive om, hvordan man organiserer undervisningen, så det er muligt at være mere overbærende,” siger Theo Wubbels.

Lærere, der – som i eksemplet – har problemer med disciplin, forsøger ofte at lave tavleundervisning, hvor eleverne skal lytte i 20 til 40 minutter i træk. Det er dog noget af det sværeste at få til at lykkes, forklarer Theo Wubbels.

”I sådan en situation ville det være lettere og mere effektivt at give eleverne opgaver, de skal arbejde med individuelt eller i grupper, og fortælle dem, at i slutningen af lektionen får de en karakter for deres indsats. Det er i mine øjne måske ikke så godt med karakteren, som er en slags uvedkommende motivation, men det er en måde, lærere kan få et ”come back” på, når de har mistet grebet om en klasse.”

DE HOLLANDSKE FORSKERE HAR UDVIKLET OTTE PROFILER FOR LÆRERES INTERPERSONELLE FORHOLD TIL KLASSE OG BESKREVET KLASSEMILJØET. HER ER TRE AF PROFILERNE.

Den retningsgivende lærer

Sådan er læringsmiljøet i klassen: Undervisningen er struktureret og fokuseret på opgaven. Læreren er velforberedt og undervisningen velorganiseret, så stoffet er gennemgået, når lektionen slutter. Læreren dominerer diskussioner og har generelt elevernes opmærksomhed. Læreren har normalt ikke et tæt forhold til eleverne, selv om han ind imellem er forstående og venlig. Læreren er saglig og har høje forventninger, og eleverne kan opfatte ham som krævende. Nogle gange bliver læreren sur og minder eleverne om, at de er i skole for at lave noget, ligesom han tager fat i elever, der ikke opfører sig ordentligt eller ikke er opmærksomme. Det får dem oftest til at rette ind.

Den tolerante og autoritære lærer

Sådan er læringsmiljøet i klassen: Læreren tilrettelægger undervisningen, så eleverne har frihed under ansvar. Hun bruger flere forskellige metoder, som fungerer fint for eleverne. Eleverne arbejder ofte i grupper, stemningen er normalt god, og eleverne er opmærksomme. Både lærer og elever griner ind i mellem, og der er sjældent grund til at håndhæve reglerne. Læreren ignorerer små forstyrrelser og koncentrerer sig om undervisningen. Eleverne arbejder efter at nå lærerens og egne mål uden at brokke sig.

Den undertrykkende lærer

Sådan er læringsmiljøet i klassen: Eleverne er uinteresserede og ekstremt føjelige. De følger reglerne og er bange for lærerens vrede udbrud. Læreren overreagerer på små overtrædelser af reglerne, kommer tit med sarkastiske bemærkninger og dumper elever. Når læreren instruerer eleverne eller holder oplæg, tillader han kun få spørgsmål, og eleverne bliver ikke opmuntret til at spørge. Når eleverne arbejder med individuelle opgaver, får de meget lidt hjælp. Stemningen er ubehagelig, og eleverne er ængstelige. Da læreren er meget konkurrence-orienteret, bekymrer eleverne sig meget om eksaminer. Læreren er meget lidt imødekommende over for forslag fra eleverne og foretrækker at undervise, mens eleverne sidder stille og lytter. Eleverne opfatter deres lærer som uheldig og utålmodig.

FORSKNINGEN BAG

I en årrække har Theo Wubbels sammen med kolleger fra blandt andet Holland, USA og Korea forsket i den interpersonelle side af klasseledelse. Et af de bemærkelsesværdige resultater er, at de har udviklet en metode til at måle, hvordan eleverne opfatter læreren, hvordan læreren opfatter sig selv, og hvordan læreren gerne vil opfattes. Metoden er afprøvet af flere end 30.000 elever i flere forskellige lande og opfattes af forskere som valid.

Metoden består af et spørgeskema, som har det engelske navn Questionnaire on Teacher Interaction (QTI).

Den hollandske udgave består af 77 udsagn, som eleven eller læreren kan besvare på en skala fra nul til fire. Udsagnet kan for eksempel lyde: "Vores lærer er god til at give retningslinjer, så vi ved, hvad vi skal."

Bliver der svaret nul, indikerer det, at læreren ikke er god til at give retnings-

linjer. Bliver der sat ring om fire, indikerer det modsat, at læreren er god til det. Andre eksempler på udsagn er: "Vores lærer bliver hurtigt vred", og "vores lærer lader os gøre, hvad vi vil."

Hvert spørgsmål hører til en kategori i modellen for den interpersonelle læreradfærd. Der er omkring 10 spørgsmål til hver kategori, og baseret på svarene kan læreren placeres i modellen, så man kan se, hvor hun ligger på skalaen for kontakt og styring. Resultatet er ikke, at læreren entydigt bliver placeret i én kategori som for eksempel retningsgivende, forstående eller utilfreds. Det er ikke en personlighedstest eller en entydig karakteristik af læreren, men et billede af lærerens adfærd som klasseleder i en bestemt klasse.

Sådan ser lærerne sig selv

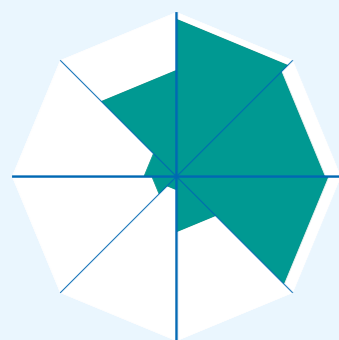
Sammen med andre forskere har Theo Wubbels gennemført forsøg, hvor de undersøger, hvordan eleverne ser

læreren, hvordan læreren ser sig selv, og hvordan læreren gerne vil være - altså en slags ideal-lærer.

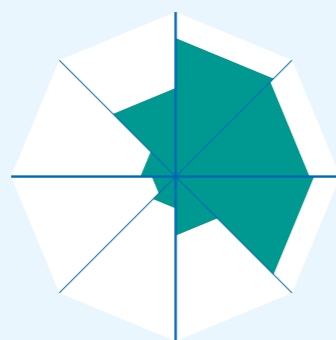
Det viste sig, at to tredjedele af lærerne vurderede sig selv bedre, end eleverne gjorde. Deres vurdering af sig selv ligger et sted imellem ideal-læreren og elevernes vurdering. Forskerne har ikke et klart svar på, hvorfor det forholder sig sådan, men deres bud er, at det er en slags ønsketænkning.

En tredjedel af lærerne vurderer til gengæld sig selv lavere end både deres eget ideal og elevernes vurdering af dem. Heller ikke er her har forskerne en entydig forklaring, men de vurderer, at det kan skyldes, at lærerne forsøger at beskytte sig selv mod skuffelse, hvis eleverne skulle vurdere dem dårligere, end de selv gør.

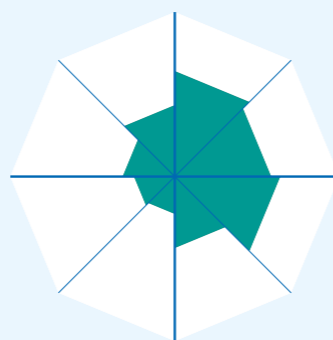
ØNSKETÆNKNING

Lærers ideal

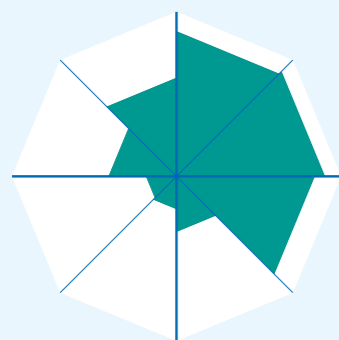

Lærers vurdering af sig selv

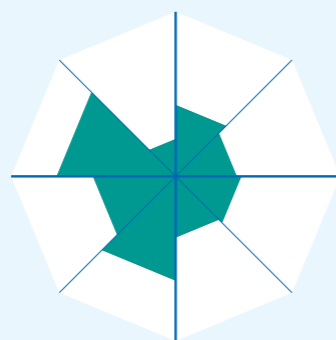

Elevernes vurdering af læreren

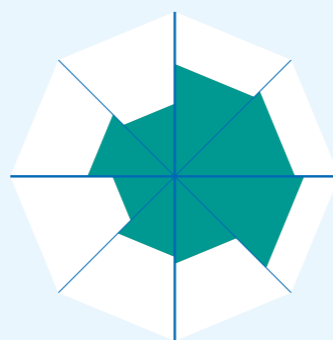
LÆREREN BESKYTTER SIG MOD SKUFFELSE

Lærers ideal

Lærers vurdering af sig selv

Elevernes vurdering af læreren

Kilde: International Handbook on Classroom Management

”Efter de første ti minutter er det meget svært at ændre forholdet til klassen. For 20 år siden troede jeg, det var anderledes – at man sagtens kunne ændre det efter første eller anden lektion - men det ser ud til at være særdeles vanskeligt.”

Theo Wubbels

Erfaring er afgørende

En af de mest sikre veje til at have styr på sine klasser er at have nogle år på bagen. Erfarne læreres forhold til klasserne er ofte meget ens på tværs af klasserne. Hos de uerfarne kan forholdet variere fra klasse til klasse.

”Det indikerer, at erfarne lærere har en klar idé om, hvilket forhold de vil have til en klasse, og hvordan de får det. Det har de uerfarne i mindre grad. Det viser, at en klasse også har indflydelse på forholdet mellem klasse og underviser. Nye lærere kan i en klasse have en tolerant atmosfære, hvor stemningen i en anden klasse kan være helt anderledes,” siger Theo Wubbels.

Generelt har mange nye lærere en tolerant atmosfære i klassen, ofte med en vis uorden.

”Der er en venlig atmosfære, men eleverne lærer ikke så meget. De laver nogle gange lektier til andre timer, mens læreren prøver at forklare et emne. Men lærere og elever lader hinanden leve. Ledere kan så råde læreren til at være lidt mere retningsgivende, men det resulterer ofte i, at læreren bliver mere sur i sin adfærd og skælder mere ud, og så ender de med at have en mere aggressiv stemning i klassen, hvilket er endnu værre, fordi læreren og eleverne så hele tiden kæmper mod hinanden,” fortæller Theo Wubbels.

Er der opstået et negativt mønster, kan læreren forsøge sig med pædagogiske ændringer i den måde, eleverne arbejder på, og i kommunikationen med eleverne. Det er for eksempel ofte en god ide, at uerfarne lærere taler med enkelte elever udenfor klasseværelset, foreslår Theo Wubbels.

”Læreren skal ikke skændes med eleverne og sige: ‘Du var uartig i klassen i dag. Det kan jeg ikke lide,’ eller ‘næste gang skal du høre efter.’ Nej, læreren skal i stedet spørge: ‘Hvordan har du det med min undervisning?’ Spørg efter elevernes mening, og hvad du som lærer kan gøre bedre. Så viser du udenfor klasseværelset, at du kan være venlig og lytte til eleverne, hvilket kan være svært at balancere inde i klasseværelset. Det kan hjælpe til at skabe en bedre stemning, næste gang du skal have klassen.”

Hver femte lærer det aldrig

Spørgsmålet er så, om alle lærere kan have et forhold til klasserne, som gør, at de både er motiverede og lærer meget. Svaret er nej.

”Det handler om kompetencer og evner, som er vigtige og hjælper læreren, men hvis du for eksempel har en personlighed, der gør, at du aldrig tør at tale med nogen, er det naturligvis svært at opnå,” siger Theo Wubbels.

Forskernes erfaring er, at ud af dem, der begynder på at uddanne sig til at undervise i gymnasiet i Holland, lærer 20 procent det aldrig. Andre 20 procent er til gengæld så dygtige til det interpersonelle aspekt, at de kan det, allerede inden de begynder på uddannelsen. De sidste 60 procent kan lære de nødvendige færdigheder i løbet af uddannelsen.

”Det er lederne af læreruddannelsens pligt at få de dårligste til at stoppe på uddannelsen hurtigt muligt, men man ved ikke, hvem de er, i løbet af den første uge. Det tager længere tid,” siger Theo Wubbels og fortæller, at på pædagogikumuddannelsen på universitetet i Utrecht, forsøger man i løbet af de første to måneder at spotte, om de studerende er blandt de 20 procent, der aldrig lærer det. ● >

OM THEO WUBBELS

Theo Wubbels er professor i uddannelse og pædagogik på universitetet i Utrecht i Holland. Her har han i mere end 25 år forsket i blandt andet klasseledelse, og hvordan de interpersonelle relationer påvirker læringsmiljøet. Hans forskning er internationalt anerkendt og bliver brugt og afprøvet i en række lande verden over.

STIL SPØRGSMÅL TIL THEO WUBBELS

Den 2. november kommer professor Theo Wubbels til Aarhus, hvor han deltager i konferencen ”Skab relationer i gymnasiet.” Deltager du ikke selv i konferencen, kan du alligevel få svar på dine spørgsmål. Send spørgsmål til: redaktionen@gymnasieforskning.dk, så stiller Gymnasieforskning spørgsmålene til den hollandske professor og giver svarene i det følgende blad.